

İsmayıl Mirzə şeyxin oxuduğu xütbənin rəvan səsinə diqqət kəsilmişdi. Xütbənin sonunda şeyxin Şah İsmayıl adını eşitməsi onun qəlbini qürurlandırdığı kimi, həm də kövrəlmişdi. Sanki babası Şeyx Cüneydin ruhu ətrafında dolanırdı. Atası Şeyx Heydərin isə nurlu çöhrəsi gözlərinin qabağında idi.

Şah qılncını siyirdi, sağ əli ilə başının üstünə qaldırdı. Sanki bununla məscidin geniş həyatına toplaşmış Qızılbaşlara və Təbriz əhlinə çatdırırdı ki, babalarının istək və arzularını yerinə yetirməyincə qılncını qınına qoymayacaq. Ağqoyunlu səltənətini bir vaxt canı və qanı ilə hifz etmiş, bu səltənətin sərhədlərini qədərincə genişləndirmiş Qızılbaş əcdadların tökülən qanları yerdə qalmayacaq - Şah İsmayıl bunları xəyalından keçirirdi. Səssiz görünüşü ilə onun eşqinə buraya toplaşmış hər kəsə sevgi və məhəbbətini ishar edirdi. Həm də bildirirdi ki, onun yolu haqq yoludur. Dünən İsmayıl Mirzə idi, ancaq bu gün Şah İsmayıldı.

Hər tərəfdən səslər ucaldı: - Mürşidimiz var olsun!

- Canımız sənə fəda olsun!

- Bu gün əcdadların ruhunun sevinən günüdür. Şah İsmayılın taxtı-tacı əbədi bərqərar olsun!

Hüseyn Lələ bəy mərasimin təhlükəsiz keçməsi üçün qabaqcadan hər cür tədbir görmüşdü. Qızılbaş əsgərlərindən çevik olan bir dəstəni şahı mühafizə üçün ayırmışdı. Qalan dəstələr də meydan boyu ara-ara düzülmüşdülər.

Hamı şia təriqətinə, etiqada dəvət olundu. Şeyxin bu dəvəti səssiz keçmədi. Təbriz əhli arasındakı sünni təriqətini saxlayanlar yer-yerdən səs-küy qaldırdılar. Ancaq Qızılbaşların siyirilmiş qılınclarını gördükdə səslərini kəsdi. Hər kəs çıxış yolunu Şah İsmayılın təriqətinə tabe olmaqda göürdü.

Hüseyn Lələ bəy minarənin yuxarısında Şah İsmayılın yanında dayanmışdı. Meydanın ayrı-ayrı tərəflərində səs-küy qaldıranlara tərəf əlini uzadıb hökmdara ancaq özlərinin eşidə biləcəyi tərzdə məlumat verdi:

- Bunlar hələ də Əlvənd Mirzəyə ümid bağlayanlardır. Ancaq nigarançılığa əsas yoxdur, hər cür tədbir görülüb.

Hüseynbala MİRƏLƏMOV

Şərrüz düzündəki döyüşü yenə xatırlama-lı oldu.

Şah İsmayıl hələ Təbrizə gəlməmişdən əvvəl Əlvənd Mirzəni izləməkdə davam edirdi. Əlvənd Mirzənin kəşfiyyat dəstələri - əslində, çoxminlik döyüşçü dəstələri ilə qarşılaşma İsmayılın qələbəsi ilə başa çatmışdı. Ancaq Əlvənd Mirzə məğlubiyyətlə başırmaq fikrində deyildi. O, Mərəş və Əlbistan tərəflərin hakimi Əlaüddövlə Zülqədər bəyin Şah İsmayıl şəcərəsinə kin və qəzəbinin aşıb-daşdığını bildiyindən ondan kömək istədi. Zülqədər bəy də on min nəfərlik bir ordu ilə onun köməyinə gəldi. Beləliklə, Əlvənd Mirzənin hərbi qüvvələri yenə qədərincə güclənmiş oldu.

İsmayıl Mirzə hiss edirdi ki, Ağqoyunlu sultanı öz sərkərdəsi Osman bəyin məğlubiyyətindən sonra ruh düşkünlüyünə məruz qalıb. Və özünü tezliklə

Hüseyn Lələ bəyin işarəsi ilə Xadim bəy Xulafa bir qədər kənarda məşvərət-dən kənarda əyləmiş mirzəni yaxına çağırırdı:

- Sən Əlvənd Mirzəyə yazılmış məktubu buraya gətir.

Mirzənin baş endirib öz yerinə qayıtməsi və bir də əmirlərin yanına dönməsi üçün çox vaxt keçmədi. O, qara ipəyə bürünmüş nə isə götürmüşdü. Hüseyn Lələ bəy bükülünü aldı, qara ipəyi açdı. Kağız parçası idi. İsmayıl Mirzə maraqla baxırdı. Əslində, bu kağız parçasının nə olduğunu əmirlər bilirdilər, sadəcə bu kağız haqqında İsmayıl Mirzəyə döyüşdən sonra məlumat vermək istəyirdilər. Onlar fikirləşirdilər ki, kağızdaqları oxumaq İsmayıl Mirzənin əhvalına çox pis təsir edə bilər.

Hüseyn Lələ bəy:

- Fəda olsun canımız sənə, mürşidimiz. Bu, Osmanlı hakimi Sultan II Bə-

olunurdu ki, o, Səfəvi nəslinə necə böyük nifrət bəsləyir, hətta onun nifrəti o yerə gəlib çatırdı ki, Osmanlıların keçmiş düşmənləri Ağqoyunlularla da hər cür ittifaqa girsin. Bu yolda bir-biri ilə düşmənçilik aparan Ağqoyunlu varislərini də birləşməyə dəvət edir. Onların Səfəvi nəslini məhv etmək üçün birləşəcəyi təqdirdə özü də köməyini əsirgəməyəcəyini bildirirdi. Məktubun bu yerində İsmayıl sağ əlini qaldırıb alını ovuşdurdu. Bununla öz əmirlərinə bildirir ki, Əlvənd Mirzə ilə yaxud Murad Mirzə ilə savaşlarımızı qələbə ilə qurtarsaq da, bizi gələcəkdə daha böyük təhlükələr gözləyəcək. Araya sakitlik çıkmışdı. Hüseyn Lələ bəy məktubu oxumağı dayanmışdı. Əmirlər də dinmirdilər. Onda İsmayıl Mirzə işarə elədi:

- Davamını oxu, görək Osmanlı hakimi bizə daha hansı fəhşlər yağdırır?

- Baş üstə mürşidimiz, - Hüseyn Lələ bəy dilləndi və oxumağa başladı: Beyt:

«O, bir nəfəs alınca, ad-san sahibinin ordusu Tac sahibinin boynunu qılıncla vurur».

Osmanlı hakimi məktubunun Əlvənd Mirzəyə təsir etməsi üçün bir beyt şeir də yazmışdı. Hüseyn Lələ bəy beyti oxudu, təəssüflə başını yellədi. Bununla Osmanlı hakiminin nə qədər hiyləgər bir düşüncə sahibi olduğunu diqqətə çatdırmaq istəyirdi, ancaq çox dayanmadı və məktubu oxumağa davam etdi: «Şübhə yoxdur ki, Əlvənd dağı qarşısında uca minarə alçaq olar. Artıq iş moizə və nəsihətdən keçib, Allahın lütfünə qalıb. Ümidvarıq ki, daimi olaraq tam ciddi-cəhdlə çalışıb əlindən gələni edərək doğru yolda olan bütün firqələr ittifaqa girib səbr və hövsələ (nümayiş etdirməkdən) bezikəcək, nemətlər əta edən Allaha təvəkkül edə-edə o zalım tayfanı məhv və zəlil etmək, yolunu azmış bu xoşagəlməz firqəni məğlub etmək iradəsi göstərəcəkdir. Fitnə baş

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən sayımızda)

romandan səhifələr

Gənc şah Lələsinin sözlərini diqqətlə dinləsə də, gözlərini meydandan çək-mirdi. Qızılbaşların siyirilmiş qılınclarını nəzərdən keçirib, hiss olunmayacaq bir təlaşla fikrini bildirdi:

- Elə olsun ki, qan tökülməsin. Biz Təbrizə əmin-amanlıq gətirmişik. Adamlar görməlidirlər ki, bizim yanımızda olmaqla canlarını hifz edə bilərlər.

Hüseyn Lələ bəy hökmdarın ağıllı və canıyananlıqla dediyi sözlərin dəyə-rini yaxşı başa düşürdü. Bilirdi ki, hökmdar ilk hakimlik taxtı günündə istəmir ki, Təbrizdə qan axıdılsın.

Sonra Qızılbaşların görkəmli əmirləri növbə ilə danışdılar. Abdal bəy Dədə öz sözlərini Şeyx Heydərin adı ilə başladı:

- Şeyx Heydər bizim mürşidimiz idi. O, öz əqidəsinin yolunda başını verməkdən çəkinmədi. Allah, haqq yolunda canını verənlərin qanını yerdə qoymaz. - Abdal bəy Dədə çox sözlər dedi. Onun dediklərinin mənasını, mahiyyətini Səfəvi xanədanına sədaqətlə qulluq vədi təşkil edirdi. Şah İsmayılın yolunda canını verməyə hazır olan əmirlər də sanki öz çıxışları ilə sədaqət andı içdilər.

Nəhayət, Hüseyn Lələ bəy, qabaqda hökmdar, onun arxasınca Xadim bəy Xulafa minbərdən aşağı endilər. Yenə Təbriz nücavalarının alqışları göyə yüksəldi. Hökmdar öz əmirlərinin əhatəsində yenidən saraya qayıtdı. Onun xəyalı yenə az yaşında gördüyü möhtəşəm döyüş meydanlarının üstündə cövlan edirdi. Əslində, Şah İsmayıl çox istəyirdi ki, bu günün əhvalı ilə yaşasın, amma meydanda Əlvənd Mirzə tərəfdarlarının qaldırdığı narazılıq sədalrı onu düşünməyə vadar edirdi. Şah İsmayıl istəsə də, istəməsə də sonuncu qanlı savaşı -

bərpa edə bilməz. Bəs bu hansı səbəbə mümkün olmuşdu ki, Ağqoyunlu sultanı təzədən özünü toparlayıb qara libasdan çıxma bilmişdi? Şərrüz döyüşündən əvvəl İsmayıl Mirzənin əmirləri arasında toplantısı oldu.

- Mən bilmək istəyirəm, hansı səbəbdən Əlvənd Mirzə təzədən döyüş iradəsi göstərmək istəyir?

Həmişə olduğu kimi birinci Hüseyn Lələ bəy danışırdı:

- Canımız sənə fəda olsun, mürşidimiz. Burada təəccüblü bir şey yoxdur. Əvvəla, Ağqoyunlu ərazilərinin çox böyük hissəsi yenə də Əlvənd Mirzənin və əmisi oğlu Murad Mirzənin tabeliyindədir. İraqı ərəbdən üzü bəri Diyarbəkirə qədər farsın, Azərbaycanın gələri onların sarayına axır. Onlar da bu gəlidən öz hərbi niyyətlərini həyata keçirmək üçün istifadə etməyə çalışırlar. İsmayıl Mirzə Hüseyn Lələ bəyin sözlərini diqqətlə dinləyib, fikrini bildirdi:

- Yox, mənə elə gəlir ki, Ağqoyunlu varisləri belə asanlıqla bir-biri ilə dil tapa bilməzdilər. Onlar başqa daha hardan mənavi güc alırlar? - İsmayıl Mirzə sualı qəti qoymuşdu. Əmirlər bir-birinin üzünə baxdılar. İsmayıl Mirzənin sol tərəfində əyləmiş xadim bəy Xulafa yerində qurcalandı. Hüseyn Lələ bəy onun üzünə baxanda, sanki onun demək istediklərini bəri başdan anladı.

- Biz bəzi mətləbləri mürşidimizə vaxtından əvvəl deməyi məsləhət bilmirdik, ancaq iş ki belə oldu, onda qoy mürşidimiz hər şey bəri başdan bilsin. - Hüseyn Lələ bəy Xadim bəy Xulafanın razılıqla başını tərpətdiyini gördü və başa düşdü ki, əmirlər həqiqəti araya gətirməyin tərəfdarıdır.

yazidin Əlvənd Mirzəyə məktubudur. Onun iqamətgahında olan adamlarımız məktubun əsas hissəsini köçürüb bizə çatdırıblar.

İsmayıl Mirzənin qaşları çatıldı. Maraqla kağıza baxdı və birçə söz dedi: - Oxu, - sonra da yerini rahatlayıb, diqqətlə dinləməyə hazırlaşdı.

Hüseyn Lələ bəy aramla məktubu oxuyur, aradabir İsmayıl Mirzənin münasibətini bilmək üçün onun üzünə baxırdı: «Dövlət və dinin tacı, şanı uca olan alim-cənab əmin Qasimbəy (Cahangir bəyin oğlu Qasim nəzərdə tutulur. Cahangir Uzun Həsənin qardaşı, Əlvənd isə nəvəsi idi - mənəbdən) və səltənətin hamisi cənab Cəlaləddin Murad bəyin (Uzun Həsənin nəvəsi Murad nəzərdə tutulur. Əmioğlu olan Murad və Əlvənd bir çox qarşıdurmadan sonra sülh bağladılar. İraq və fars bölgəsi Muradın, Azərbaycan və Diyarbəkir isə Əlvəndin tabeliyində qaldı - mənəbdən) - Allah səltənət xadimlərinə nisbətən onların hər ikisinin qədir-qiymətinə artırsın! Allah onun əzəmət və qüdrətini ucaltsın, düşmənlərin və xəyanətkarların hiyləsindən onu qorusun - müttəfiq olmaması haqqında yazdıqlarınız məlum oldu. Xatırladıq ki, onların işığı parlaq bir çıraq kimi zülməti nurlandırmaqda faydalı olsa da, günəşin şölələri qarşısında heç nədir. Zülmkar qızılbaş tayfasının - Allah onları məhv etsin - bədbəxtlik yağın qırmızı papağından dünyaya alov şölələri saçılır. Ruzbadeqan (?) atəşpərəstlər kimi qığılcımları firqəyə doğru istiqamətlənmiş, göy fitələrin bükülməsindən (burulmasından) dünyanı tüstüyə qərq etmiş və alovlu mil kimi o məmləkətdə ortaya çıxmışdırlar». Bu sözləri Sultan II Bəyazid yazırdı. Hər bir kəlmədən hiss

qaldırmadan öncə qoy beşiyindəcə boğulsun. Ola bilsin Allahın lütfü ilə o məlunları qara torpaqda payımal edib, adlarını və izlərini dünya səhifəsindən silsinlər. Aləmdəkiləri fəth və qələbə xəbərləri ilə şad-xürrəm etsinlər. Bizim səltənətin misilsiz xahişini diqqətə alıb onun əksini təsəvvür etməyin. Məmləkətlərdə yaşayanları, bütün rəiyyəti, salehləri, şeyxləri, alimləri və seydiləri hər iki dövlət üçün dua etmək vəzifəsi ilə məşğul hesab edib, ixtlas və səmiyyəti yolunu seçərək elçi və məktublar göndərməyə davam edin. Baş verənlər haqqında xəbərdarlıq etməkdən qafil olub süstlük etməyin. İşarə etdiyimiz kimi, zərurət yaranarsa Allahın izni ilə bu tərəfdən süstlük olmayacaqdır.

Bəndələrin Rəbbi xatirinə dövlət və xoşbəxtliyin qalan günləri izzət və ucalıq sevimlilərinin məramına uyğun olaraq artsın və davamlı olsun».

Şah İsmayıl ağır düşüncələr içərisində neçə ay bundan əvvəl əmirlərinin ona oxuduğu məktubun hər sətirini təzədən yaddaşında bərpa edir və düşünürdü: Görünür bu xəmir hələ çox su aparacaq. Əlvənd Mirzə də, Murad Mirzə də qılınclarını yerə qoyub, təslim olardılar, ancaq Osmanlı sultanı II Bəyazidin qızıışdırmaq yolu ilə hiyləgərliklə aranı qarışdırması görünür hələ çox qanların axıdılmasına səbəb olacaqdı. Şah İsmayıl bir vaxt Uzun Həsənin əyləşdiyi taxtda oturmuşdu. Başında da şahlıq tacı. Bu vaxt Hüseyn Lələ bəy şaha yaxınlaşıb bildirdi:

- Yaxın, uzaq ərazilərdən çaparlar gəlib, onlar təbriknamələri gətiriblər.

Şah İsmayıl Hüseyn Lələ bəyə göstəriş verdi:

- Qoyun istirahət eləsinlər, münasib vaxtda qəbul edərək, - dedi.

(*Davamı var*)